

зування дозволила показати роль, що відводять цьому засобу державного регулювання, виявити відмінності в питаннях порядку його проведення й принципах здійснення.

Список використаних джерел:

1. Кузнецова В. Лицензирование хозяйственной деятельности в Германии / В. Кузнецова // Закон. – 1994. – № 6. – С. 146–150.
2. Цитович П. Очерк основных понятий торгового права / П. Цитович. – Киев, 1886. – С. 32.
3. Шершеневич Г.Ф. Учебник торгового права (по изданию 1914 года) / Г.Ф. Шершеневич [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://pacta.ru/sher_torg.php. – Назва з титул. екрану.
4. Административное право зарубежных стран : [учеб. пособ.] / отв. ред. д.ю.н., проф. Козырин А.Н. – М. : Издательство «СПАРК», 1996. – 229 с.
5. Государство и экономика: Основы взаимодействия : [учеб. для вузов] / Ф.И. Шамхалов. – М. : ОАО «НПО «Изд-во Экономика», 2000. – 382 с.
6. Кузнецова В. Лицензирование хозяйственной деятельности в Германии / В. Кузнецова // Закон. – 1994. – № 6. – С. 146–150.
7. Мельничук Г.В. Некоторые аспекты организации в США лицензирования профессиональной деятельности физических лиц / Г.В. Мельничук // Международное частное, торговое и таможенное право. – 1998. – № 1. – С. 61–63.
8. Словарь иностранных слов / под ред. И.В. Лехина, С.М. Локшиной, Ф.Н. Петрова (глав. ред.), Л.С. Шаумяна. – [изд. 6-е, перераб. и доп.]. – М. : Изд-во «Советская Энциклопедия», 1964. – 784 с.

ГОЛІНА О. В.,

здобувач кафедри господарського права
(Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого)

УДК 346.3

**ДОГОВОРИ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ:
ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ОСОБЛИВОСТІ**

Статтю присвячено дослідженню правової природи договорів про надання послуг у господарській сфері. Приділяється увага аналізу окремих аспектів правового регулювання договірних відносин, пов'язаних з наданням послуг в господарській сфері та виявленню особливостей договірних конструкцій, що опосередковують їх ринковий обмін.

Ключові слова: послуга, договір про надання господарських послуг, предмет договору, господарська діяльність, правове регулювання.

Статья посвящена исследованию правовой природы договоров о предоставлении услуг в хозяйственной сфере. Уделяется внимание анализу отдельных аспектов правового регулирования договорных отношений, связанных с предоставлением услуг в хозяйственной сфере, и выявлению особенностей договорных конструкций, которые опосредуют их рыночный обмен.

Ключевые слова: услуга, договор о предоставлении хозяйственных услуг, предмет договора, хозяйственная деятельность, правовое регулирование.

The article studies the legal nature of service contracts in the commercial sphere. Attention is paid to the analysis of some aspects of regulation of contractual relationships related to the provision of services in the commercial sphere and the determination of the contractual structures that mediate their market exchange.

Key words: *service, contract for the provision of commercial services, subject of the contract, commercial activity, legal regulation.*

Вступ. Бурхливий розвиток господарського обороту, стрімке зростання в ньому ролі послуг та посилення їх диференціації зумовлюють потребу у формуванні сучасних теоретико-правових засад загального режиму господарського договору про надання послуг, а там, де це необхідно, – спеціальних підходів щодо впорядкування господарсько-договірних зв'язків, структурним елементом яких є послуги. На відміну від цивільно-правових досліджень, присвячених у різні проміжки часу різноманітним аспектам правового регулювання договірних відносин, пов'язаних з надання послуг, послугам як об'єктам господарських прав, що надаються на договірних засадах, не приділялося достатньої уваги, що зумовлює актуальність обраної для дослідження теми.

Постановка завдання. У вітчизняній і зарубіжній правовій доктрині помітний внесок у висвітлення різних видів договорів про надання послуг та аспектів, пов'язаних з їх укладанням та виконанням, зробили О.А. Беяневич, М.І. Брагінський, В.А. Васильєва, В.В. Вітрянський, Г.Л. Знаменський, А.Ю. Кабалкін, Р.В. Колосов, М.В. Кротов, О.С. Іоффе, В.В. Луць, В.С. Мілаш, В.В. Резнікова, Д.І. Степанов, Л.В. Саннікова, А.А. Телестакова, Н.В. Федорченко, О.Г. Шаброва, В.С. Щербина. Проте, незважаючи на постійний інтерес до договірної тематики, ступінь вивченості договірних відносин, що стосуються надання послуг у сфері господарювання та самих договірних конструкцій, що їх опосередковують, є неадекватний сучасному стану розвитку сфери послуг. Тому метою статті є дослідження правової природи, предмету і особливостей договорів про надання послуг у господарському праві України. Для досягнення вказаної мети основна увага в роботі приділяється вирішенню наступних завдань: аналізу чинного законодавства, яке регулює договірні відносини з надання послуг у господарській сфері; виявлення правової природи цих договорів та визначення їх місця у системі господарських договорів.

Результати дослідження. Нормативну основу регулювання видів господарської діяльності, основним змістом яких є надання послуг, закладено в Господарському кодексі (далі – ГК) України [4] від 16 січня 2003 р. та низці законодавчих актах, спрямованих на регулювання окремих ринків послуг.

ГК України заклав основні напрями, принципи та засоби державного регулювання господарської діяльності, змістом якої є надання послуг (ст. 6, 10, 12), порядок укладання господарських договорів, їх зміни й розірвання (ст. 179-188). Однак у його нормах не сформовано адекватних сучасним умовам розвитку господарського обороту загальних засад формування правових режимів договорів з надання послуг з різним суб'єктним складом, різною конфігурацією приватних і публічних інтересів.

Норми Цивільного кодексу (далі – ЦК) України мають загальний характер щодо господарських відносин, які не знайшли свого закріплення у ГК України. Так, у ЦК України зазначено, що «послуги» є об'єктом цивільних прав (ст. 177 ЦК України), й встановлено загальні положення про договір про надання послуг у главі 63 (ст. 901–907 ЦК України), а у главах 64–74 (ст. 908–1106 ЦК України) правила про окремі види послуг. ЦК України не містить вичерпний перелік договорів про надання послуг і передбачає, що положення 63 глави можуть застосовуватись до всіх договорів про надання послуг, якщо це не суперечить суті зобов'язань (ч. 2 ст. 901 ЦК України) [16].

Досліджуючи правову природу договорів про надання послуг, необхідно звернути увагу на особливості власне послуги, яка утворює їх предмет (або його окремо складо-

ву частину). Послуга є багатостороннім і багатоаспектним явищем. Складність теоретичного завдання визначення послуги у господарському і цивільному праві полягає у відсутності єдиного підходу до розуміння її змісту, обсягу та класифікації як у чинному законодавстві так і економічними й юридичними науками. Такий стан опрацювання сутності категорії «послуга» призвів і до неоднозначного розуміння предмету договору про надання послуг. З огляду на межі статті, звернемо увагу на найважливіші аспекти послуги як предмету договору у контексті розкриття особливостей договору про надання господарських послуг.

ЦК України, визначаючи послуги як об'єкт цивільних прав у ст. 177 ЦК України, на відміну від інших об'єктів (речей – ст. 179 ЦК України, цінних паперів – ст. 194 ЦК України, інформації – ст. 200 ЦК України), не містить їх поняття. А у низці законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів [13], в яких вживається ця категорія, немає її одностайного визначення. Об'єднує їх те, що послуга розглядається як діяльність або її результат, який спрямований на задоволення потреб замовника, тобто приносить користь.

Аналізуючи ст. 901 ЦК України можна виділити наступні ознаки послуги: послугою є вчинення дій чи діяльності; остання надається у відповідності до завдання замовника; послуга споживається у процесі її надання; послуга є благом, вартість якого підлягає оцінці. А зі змісту ч. 1 ст. 902 ЦК України можна зробити висновок, що послуга ще й безпосередньо пов'язана із особою виконавця [3, с. 27]. Визначальними ознаками послуги у фаховій літературі вважають корисний ефект; невіддільність від джерела (синхронність надання й отримання послуги); непомітність, невідчутність; нематеріальність; диференційованість якості послуги; ексклюзивність; неможливість зберігання; невичерпність [14, с. 13].

Важливим кроком на шляху формування і ключових засад договірної регулювання послуг є здійснення відмежування конструкцій договорів про надання послуг та договорів на виконання робіт. На думку О.Г. Шаблової, терміни «послуга» і «робота» використовуються як тотожні, оскільки з філософських позицій і робота, і послуга є корисні види діяльності. Спостерігається тенденція до визначення роботи і послуги через поняття «діяльність» і «дія» [19, с. 51]. Дискусія з цього приводу продовжується і зумовлена як ототожненням (змішуванням) робіт і послуг у деяких нормах чинного законодавства (у ч. 5 ст. 715 ЦК України, у ст. 1 Закону України «Про транспортно-експедиторську діяльність» від 01 липня 2004 р. № 1955-IV, у Державному класифікаторі продукції та послуг (ДК 016:2010) затвердженому наказом Держспоживстандарту України від 11 жовтня 2010 р. № 457) [17] й судовою практикою [12], так і різними підходами вчених до розмежування цих понять. Так, у літературі є тенденція вважати, що робота і договори по її виконанню (підряд) – це поняття більш широке, ніж послуга [11, с. 221]. Ю.Х. Калмиков акцентує, що послуга і договори з їх надання поняття більш широке, ніж робота [7, с. 117-118], а Б.А. Борисов зазначає, що робота виступає різновидом послуг, оскільки під роботами розуміють такі послуги, кінцевим результатом яких є виготовлення будь-якого матеріального предмета (речі) або інший матеріальний результат [2, с. 11]. А деякі вчені розмежовували ці поняття [6]. Останньої думки дотримуються вітчизняні фахівці і у сучасних дослідженнях [5]. Складність у цьому питанні на сьогодні також зумовлена появою у цивільному і господарському обороті комплексних предметів договорів про надання послуг.

Узагальнюючи наукові підходи та положення норм чинного законодавства, вважаємо, що з правової точки зору немає підстав говорити про тотожність послуг і робіт. Ці категорії визнані законом самостійними об'єктами цивільних прав (ст. 177 ЦК України). Відносини підрядного типу, тобто пов'язані із виконанням робіт, завжди спрямовані на створення економічного результату, віддільного від процесу роботи та вираженого в матеріальній формі. Згідно ч. 2 ст. 837 ЦК України договір підряду може укладатися на виготовлення, обробку, ремонт речі або на виконання іншої роботи з переданням її

результату замовникові. У договорі про надання послуг (ч. 1 ст. 901 ЦК України) послання на результат відсутнє, його предметом вважається саме діяльність, благо, яка не має матеріального змісту, а має економічну цінність і корисний ефект для замовника і є невіддільним від діяльності. Крім того, послуга споживається в процесі її надання, а виконання роботи та споживання її результатів не збігаються в часі. Тобто основними критеріями відмінності цих договорів є предмет договору, особистісний фактор послугонадавача і ступінь його самостійності, процес споживання послуги й результатів робіт, порядок завершення надання послуг й виконання робіт.

Розглядаючи питання предмету договору про надання послуг, деякі дослідники розуміють послугу як діяльність у прив'язці до результату [19, с. 52]. У науковій літературі результат послуги визначають також як категорію договірну, і по відношенню до його настання, за умови дотримання сторонами ряду істотних умов, досягається угода, що передувала початку надання послуг. У зміст такої угоди завжди включається обов'язковість належного виконання послуги, але не завжди – обов'язковість настання очікуваного результату, якщо він залежить від будь-яких умов сприяння, що не піддаються точному прогнозуванню [2, с. 8]. Інші вважають, що предметом договору про надання послуг може бути тільки послуга як діяльність суб'єкта який її надає [20, с. 152]. А розвиток ринків послуг свідчить, що результат послуг у певних випадках може бути і матеріальним (наприклад аудиторський висновок), проте цінність його полягає у змісті, а не у матеріальній формі.

Сутність послуги полягає у діяльності, яка не спрямована на досягнення матеріального результату, однак така, що породжує певне благо, яке має споживну вартість і задовольняє потреби замовника. Корисний результат послуги свідчить про її товароздатність і виступає у якості об'єкту досліджуваного договору. З цього приводу варто погодитися з думкою В.С. Мілаш, що в одних випадках об'єктом договору про надання послуг є корисний результат послуги, який у поєднанні з останньою як дією (комплексом певних дій) утворює предмет відповідного договору, в інших – лише послуга як така, бо лише вона утворює предмет договору. Це має місце, коли її вчиненням безпрецедентно досягається корисний результат, який так би мовити розщеплюється в ній [10, с. 63].

У цьому контексті аналіз господарської практики свідчить, що з огляду на різномірний характер саме предмету досліджуваного договору (послуги) цей корисний результат буде відрізнятися, і від цього залежатиме в тому числі питання виконання договору, і відповідальність послугонадавача. Наприклад, консультаційну послугу визначають як вид інтелектуальної діяльності, основне завдання якої полягає у збиранні інформації і розробці конкретних обґрунтувань і рекомендацій щодо перспектив розвитку з використанням науково-технічних і організаційно-економічних рішень у господарській діяльності замовника [15, с. 6]. Результатом виконання договору про надання консультаційної послуги є інформаційний продукт, що є документально оформленим. Це стосується й ряду інших послуг, серед яких можна назвати аудиторські, маркетингові тощо. Крім того, досягнення корисного результату у деяких договорах залежить від замовника послуги. Зокрема, при наданні юридичних послуг замовник має виконувати рекомендації юридичної компанії чи адвокатського об'єднання щодо судового захисту, надати відповідну документацію для правильної правової оцінки ситуації, щодо якої звернувся за послугою. У той же час корисний результат інших послуг повністю «розщеплюється» у здійснених належним чином діях виконавця. Так, корисним результатом послуг складського зберігання є забезпечення схоронності майна [8, с. 75]. Тому на сучасному етапі є необхідність трансформації окремих положень чинного господарського законодавства у сфері укладання та виконання договорів про надання послуг з урахуванням неоднорідності та видової різноманітності послуг й динаміки розвитку окремих ринків послуг.

Крім того, досліджуючи договори про надання послуг у господарській практиці, варто звернути увагу на те, що застосування цивільно-правових норм під час регулюван-

ня договірних відносин з надання господарських послуг не завжди враховує специфіку останніх.

На думку О.А. Беляєвич, на відміну від цивільно-правових зобов'язань, головною рисою яких вважається формально-юридична рівність кредитора і боржника, особливості господарських договірних зобов'язань, які мають враховуватися при їх правовому регулюванні, полягають у тому, що кредитор та боржник: 1) можуть мати різний статус, перебуваючи у стані субординації (суб'єкт господарювання – суб'єкт організаційно-владних повноважень); 2) можуть перебувати у стані фактичної (економічної) нерівності, згладжування якої (зокрема, у вигляді запобігання зловживанню правами економічно сильнішою стороною) повинно забезпечуватися законодавчо (нормами ст. 207 ГК про недійсність умов договору приєднання, правилами ст. 178 ГК та ст. 633 ЦК про публічні зобов'язання суб'єктів господарювання/ публічні договори, законодавством про захист економічної конкуренції тощо) [1, с. 12]. А.В. Чучковська пояснює особливість господарських договорів природою господарських зв'язків, які виявляються крізь призму прав та обов'язків сторін, та їх спрямованістю на обслуговування господарської діяльності, поєднанням майнових та організаційних елементів у змісті господарських договорів [18, с. 66]. В.С. Мілаш слушно робить висновок щодо правових особливостей підприємницького (комерційного) договору, на яких акцентують увагу сучасні науковці й до яких слід віднести: зв'язок з підприємницькою діяльністю; підприємницьку мету договору; особливий суб'єктний склад (проте саме цій ознаці сучасні дослідники надають різне навантаження); встановлення більш «жорстких» правил щодо відносин, які цей договір опосередковують (звуження меж диспозитивності сторін) [9, с. 50].

Аналіз нормативно-правових актів і господарсько-правової літератури свідчить, що господарська діяльність, основним змістом якої є надання послуг, здійснюється не у сфері цивільного обороту, а у сфері суспільного виробництва, та забезпечує його організацію й обслуговування. У господарській сфері договори з надання послуг завжди укладаються з господарською (комерційною) метою для досягнення потрібних господарських і комерційних результатів. Надання послуг у цій сфері обумовлюється суб'єктним складом учасників, спеціальною господарсько-правовою регламентацією прав та обов'язків сторін відповідного договору про надання послуг, наявністю обмежень договірної свободи, для забезпечення господарського правопорядку. На підставі викладеного можна вважати, що послуга у господарській сфері – це благо (корисний результат), що отримується споживачем на платних засадах через вчинення дій або діяльності, які є господарськими за своєю суттю та має споживчу та мінову вартість, є невіддільним від самої діяльності і споживається в момент її здійснення.

На сьогодні у ГК України відсутня системна класифікація господарських договорів про надання послуг, що призвело до безсистемного розміщення статей, присвячених регламентації тих чи інших договірних форм. До того ж, положення щодо окремих договорів, які використовуються у комерційному обороті, містяться водночас як у статтях ЦК, так і ГК України. Однак тільки чітке уявлення законодавця про систему господарських договорів дасть змогу законодавцю регламентувати договірні відносини, що виникають у сфері господарювання, у правильному напрямі [9, с. 88].

Узагальнення чинного господарського законодавства дозволяє дійти висновку, що нормативні основи загального правового режиму господарських договорів про надання послуг на сьогоднішній час не сформовано на рівні ГК України, а здебільшого зазначено з цивільного законодавства. Такі засади характеризуються застосуванням і до непойменованих договорів (наприклад, охорони, консигнації, консалтингових, аудиторських, маркетингових, телекомунікаційних послуг тощо) та не завжди враховується їх господарсько-правова специфіка.

Висновки. Підсумовуючи, слід відмітити, що договори про надання послуг посідають важливе місце в системі господарсько-правових договорів. Договори про надання послуг у господарській сфері мають низку ознак, серед яких: специфічний предмет договорів

(послуга); особливий суб'єктний склад; сфера застосування і вид діяльності, що спрямована на задоволення тієї чи іншої потреби; поширення різноманітних видів вказаних договорів; наявність змішаних форм (складних предметів); оплатний характер договору; специфічне правове регулювання.

Спільним для всіх договорів з надання послуг є те, що предметом їх є дії нематеріального характеру (юридичні та/або фактичні), які повинен виконати виконавець в інтересах замовника, а також «корисний ефект», що є бажаним для замовника результатом діяльності виконавця. Правова природа послуги як предмету господарського договору найбільш повно розкривається через її ознаки. При цьому в силу різноманітності послуг ці ознаки можна поділити на універсальні і спеціалізовані (варіативні). До універсальних слід віднести притаманні будь-якій послугі як предмету господарського договору. Серед них слід виділити: нематеріальність, що характеризує послугу як дію, що не пов'язана зі створенням майнового результату; досягнення через її надання корисного ефекту; володіння міною вартістю; надавання у відповідності до завдання замовника; її споживання у процесі надання; безпосередній зв'язок із особою виконавця; невіддільність від свого джерела (самої діяльності); невичерпність (незалежно від кількості разів її надання її власні кількісні характеристики не змінюються); її невідчутність (її не можна взяти в руки, зберігати, транспортувати, складувати); диференціація якості послуги (прямий зв'язок) з кваліфікацією та професійністю послугонадавача).

Спеціалізовані ознаки можуть застосовуватися для характеристики окремих видів послуг. Серед них можна виділити: негарантованість, ексклюзивність, комплексність, матеріальне втілення у відповідній документальній формі (аудиторські висновки, позовні заяви, претензії, консалтингові висновки щодо удосконалення організації і порядку здійснення замовником своєї господарської діяльності) та ін. Наприклад, така ознака, як негарантованість стосується результату послуги. Тобто при наданні цілої низки послуг (як правило, інформаційних – юридичних, рекламних і маркетингових) складно гарантувати досягнення позитивного результату, оскільки його досягнення залежить від значної кількості об'єктивних (незалежних від виконавця послуг) обставин, або ж залежить безпосередньо від дій замовника. Така ознака, як комплексність характерна для спеціального консалтингу (наприклад, при комплексному обслуговуванні у випадку загрози банкрутства підприємства) або ж для транспортного експедирування тощо.

Широкий спектр послуг, їх неоднорідність й динамічність появи на ринку зумовлює непрактичність існування єдиної правової конструкції договору про надання послуг у господарській сфері. Саме особливості предмету конкретного договору про надання послуг у господарській сфері не тільки визначають правову природу даного договору, але й впливають на його зміст та інші характеристики. На сьогодні на теоретичному рівні вже сформувався ряд самостійних договірних типів договорів про надання послуг. Однак динамічність послуги зумовлює необхідність існування і деталізованої загальної конструкції цього договору.

Розвиток ринкових відносин на фоні важливої ролі третинного сектору економіки Україні обумовлює необхідність вдосконалення господарсько-правового забезпечення договірних відносин з надання послуг. Зосередження уваги на питаннях формування правових режимів господарських послуг як об'єкту господарського договору про їх надання у подальшому буде сприяти виробленню пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства і є одним із подальших напрямів наших наукових пошуків.

Список використаних джерел:

1. Беляневич О.А. Теоретичні проблеми господарського договірного права : автореферат дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.04 Господарське право, арбітражний процес / О.А. Беляневич. – К. : Б. в., 2006. – 34 с.
2. Борисов Б.А. Услуги. Правовой режим реализации. – М. : Филинь, – 1997. – 415 с.

3. Голіна О.В. До питання про правову характеристику послуги в господарській сфері / О.В. Голіна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип. 21. Част. II. – Ужгород, 2013. – С. 25–29.
4. Господарський кодекс України : затверджений Законом України від 16 січня 2003 р. від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 18, №19–20, №21–22. – Ст. 144.
5. Гриняк А. Особливості розмежування договорів підряду та договорів із надання послуг / А. Гриняк // Підприємництво, госп-во і право. – 2012. – № 4. – С. 18–20; Резнікова В. В. Співвідношення понять «послуга» та «роботи», «договір про надання подання послуг» та «договір підряду» / В.В. Резнікова // Вісник господарського судочинства. – 2012. – № 3. – С. 85–92.
6. Иоффе О.С. Избранные труды. В 4-х томах. Т. 3 / Иоффе О.С. – С.-Пб. : Юрид. центр Пресс, 2004. – 837 с.
7. Калмыков Ю.Х. К понятию обязательства по оказанию услуг в гражданском праве / Ю.Х. Калмыков // Сов. государство и право. – 1966. – № 5. – С. 116–119.
8. Мілаш В.С. До питання про об'єкт договору про надання послуг / В.С. Мілаш // Вісник господарського судочинства. – 2008. – 4. – С. 72–77.
9. Мілаш В.С. Комерційний договір у контексті сучасних ринкових умов : монографія / В.С. Мілаш. – Х. : Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2007. – 440 с.
10. Мілаш В.С. Проблема визначення предмета договорів про надання послуг, що опосередковують підприємницький оборот / В.С. Мілаш // Проблеми законності. Вип. 78. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого / відп. ред. В.Я. Тацій [та ін.], 2006. – С. 58–66.
11. Отдельные виды обязательств / Под общ. ред.: Граве К.А., Новицкий И.Б. – М. : Госюриздат, 1954. – 360 с.
12. Постанова Вищого господарського суду України від 15 жовтня 2009 р. справа № 53/187 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://arbitr.gov.ua/docs/28_2523020.html; Постанова Вищого господарського суду України від 13 січня 2014 року № справа № 5/906/3/13-г // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36664041>.
13. Про затвердження правил надання послуг з технічного обслуговування і ремонту автомобільних транспортних засобів : наказ Міністерства транспорту України від 11 листопада 2002 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 8. – Ст. 319; Про захист прав споживачів : Закону України від 12 травня 1991 р. № 1023-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379; Про здійснення державних закупівель : Закону України від 01 червня 2010 р. № 2289-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 33. – Ст. 471; Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності : Закону України від 01 грудня 2005 р. № 3146-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2006. – № 12. – Ст. 101.
14. Резнікова В.В. Теоретичні проблеми регулювання посередництва у сфері господарювання України : д-ра юрид. наук : 12.00.04 – Господарське право, господарсько-процесуальне право / В.В. Резнікова; Київський Університет ім. Тараса Шевченка. – К. : Б. в., 2011. – 28 с.
15. Сукманова О.В. Господарський договір про надання консультаційних послуг : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 – Господарське право, господарсько-процесуальне право / О.В. Сукманова. – Донецьк, 2005. – 19 с.
16. Цивільний кодекс України : затверджений Законом України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
17. Цивільний кодекс України : затверджений Законом України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356; Про транспортно-експедиторську діяльність : Закон України від 01 липня 2004 р. № 1955-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 52. – Ст. 562; Державний класифікатор продукції та

послуг (ДК 016:2010) затверджений наказом Держспоживстандарту України від 11 жовтня 2010 р. № 457 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dkpp.rv.ua>.

18. Чучковська А.В. Правове регулювання господарських договорів, що вчиняються через мережі електронного зв'язку : дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2004. – 240 с.

19. Шаблова Е.Г. Услуга как объект гражданских прав / Е.Г. Шаблова // Российский юридический журнал. – 2001. – № 3. – С. 48–56.

20. Шешенин Д.Е. Предмет обязательства по оказанию услуг : Сб. науч. тр. Свердл. юрид. ин-та. – Свердлов. : Изд-во Свердл. юрид. ин-та. – 1964. – Вып. 3. – С. 150–157.

